

Adw. dr Magdalena Dekowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID:0000-0002-8600-9975

e-mail: magdalena.dekowska@uwm.edu.pl

Zrównanie sytuacji „wszystkich osób pokrzywdzonych” w zakresie emerytury powszechnej na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. w sprawie o sygn. akt SK 140/20

Equalization of the situation of “all aggrieved persons”
in the scope of the general pension pursuant to the judgment
of the Constitutional Tribunal of 4 June 2024
in case file reference SK 140/20

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie skutków prawnych w sferze uprawnień z tytułu emerytury powszechnej, które wywołuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 czerwca 2024 r. w sprawie SK 140/20 (OTKA-A 2024/67). W wyniku dokonanej oceny konstytucyjności art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej Trybunał Konstytucyjny podzielił ustalenia dokonane w uprzednim wyroku z 6 marca 2019 r. w sprawie P 20/16 (OTK-A 2019/11) i uznał, iż doszło do naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Orzeczenie TK zrównuje sytuację prawną wszystkich osób pokrzywdzonych normą prawną uznaną za niekonstytucyjną w sferze prawa do emerytury powszechnej. W artykule zostanie ukazanie możliwych wyborów ubezpieczonych do skorzystania ze właściwej podstawy prawnej do restytucji konstytucyjnego stanu rzeczy. W artykule zostanie również poruszona kwestia potrzebna pilnego uchwalenia materialnoprawnych regulacji zrównujących sytuację „wszystkich osób pokrzywdzonych” zastosowaniem normy prawnej z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej.

Słowa kluczowe

emerytura powszechna; emerytura „wcześniejsza”;
wyrok Trybunału Konstytucyjnego; niekonstytucyjność
przepisów

JEL: K55

Abstract

The purpose of this article is to discuss the legal consequences of the Constitutional Tribunal's judgment of 6 June 2024 in case SK 140/20 (OTKA-A 2024/67). Following its assessment of the constitutionality of Article 25, Section 1b of the Pension Act, the Constitutional Tribunal agreed with the findings of its previous judgment of 6 March 2019 in case P 20/16 (OTK-A 2019/11) and found that the principle of citizens' trust in the state and its laws had been violated. The Constitutional Tribunal's ruling equalizes the legal status of all individuals aggrieved by a legal norm deemed unconstitutional in the area of the right to a public pension. This article will outline the possible choices available to insured persons to pursue the appropriate legal basis for restitution of the constitutional status quo. The article will also address the need for urgent adoption of substantive regulations equalizing the situation of “all persons aggrieved” by the application of the legal norm of Article 25, Section 1b of the Pension Act.

Keywords

universal pension; early retirement pension;
Constitutional Tribunal judgment; unconstitutionality
of provisions

Kolejny wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie emerytur

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że zasada zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa ma kluczowe i ugruntowane znaczenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Zasada ta stwarza konieczność zapewnienia przez państwo bezpieczeństwa prawnego jednostki, poprzez takie stanowienie i stosowanie prawa, by nie stało się ono „swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań w przekonaniu, iż jego działania podejmowane są pod rządami obowiązującego prawa i wszelkie związane z nim następstwa” (wyrok TK z 12 grudnia 2012 r., K 1/12, OTK ZU nr 11/A/2012, poz. 134, wyrok TK z 12 maja 2015 r., P 46/13, OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 62).

W następstwie dokonanej przez Trybunał Konstytucyjny sądowej kontroli konstytucyjności przepisu prawa – art. 25 ust. 1b ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U.2024.1631, dalej: ustawa o emeryturach i rentach z FUS)¹ w wyroku z 6 marca 2019 r., P 20/16 Trybunał orzekł, że przywołany przepis w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r. w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP. W treść orzeczenia Trybunał wskazał, iż rozstrzygnięcie to stanowi podstawę do tzw. sanacji (nie) konstytucyjności przepisów, na których zostały oparte ostateczne decyzje emerytalne, w których zastosowano derogowany przepis (Smoliński & Tyska, 2021).

Dokonana wówczas przez Trybunał analiza instytucji wcześniejszej emerytury, ze względu na przedmiot sprawy wszczętej przed sądem występującym z pytaniem prawnym, zakresem swym dotyczyła jedynie kobiet urodzonych w 1953 r., które uzyskały prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej. W związku z powyższym poza zakresem kontroli Trybunału pozostały inne osoby, z innych roczników, które przechodząc na wcześniejszą emeryturę nie mogły przewidzieć, że w trakcie pobierania świadczenia zostaną wprowadzone nowe przepisy do ustawy emerytalnej, które spowodują obniżenie ich właściwego świadczenia emerytalnego.

Na marginesie dodać należy, że zaskarżony przepis art. 46 ustawy emerytalnej miał zastosowanie do znacznie szerszej grupy podmiotowej, niż kobiety urodzone w 1953 r. Sąd Najwyższy w uchwale z 28 listopada 2019 r. w sprawie III UZP 5/19 (OSNP nr 6/2020, poz. 57) potwierdził, że zaskarżony przepis „ma zastosowanie do urodzonej w 1952 r. ubezpieczonej, która od 2008 r. pobierała wcześniejszą emeryturę, warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła w 2012 r., a wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego złożyła w 2016 r.”.

Pierwszy wyrok Trybunału Konstytucyjnego P 20/16 (OTK-A 2019/11) miał bezpośredni wpływ na ocenę

zasadności wywiezionej w 2019 r. skargi konstytucyjnej, w której skarżący wniósł o stwierdzenie niezgodności z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim „dotyczy osób, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS”. Skarżący podnosił m.in., że niepewność co do ukształtowania przyszłej sytuacji prawnej w zakresie prawa do emerytury powszechnej w chwili podjęcia decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę narusza zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zagwarantowane przez ustawę zasadniczą prawo do zabezpieczenia społecznego. Wprowadzenie przez ustawodawcę art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej² naruszyło zasadę ochrony praw nabytych, gdyż osoba przechodząc na wcześniejszą emeryturę nie mogła przewidzieć, że zostanie wprowadzony mechanizm potrącenia na mocy którego to dojdzie do obniżenia jej właściwego świadczenia emerytalnego (wyrok TK z 4 czerwca 2024 r., SK 140/20, OTKA-A 2024/67, pkt 1.3 uzasadnienia).

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu powyższej skargi konstytucyjnej, w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 2393) w wyroku z 4 czerwca 2024 r., SK 140/20 (OTKA-A 2024/67)³ orzekł, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim dotyczy osób, które złożyły wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, przed 6 czerwca 2012 r., jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP. Wobec stawianych przez skarżącego zarzutów Trybunał uznał, że *de facto* skarżący nie zgadza się z wprowadzoną zasadą obniżenia świadczenia emerytalnego wskutek pobierania wcześniejszego świadczenia, w oderwaniu od kwestii zaliczania się do jakiegokolwiek grupy podmiotowej czy też jednej z podstaw pobierania świadczenia poprzedzającego emeryturę wymienionych enumeratywnie w treści zaskarżonego przepisu.

W konkluzji, w ocenie Trybunału zasadnym było poddanie kontroli konstytucyjności całego art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, bez ograniczenia podmiotowego (co do któregośkolwiek rocznika ubezpieczonego), czy też podstawy prawnej nabycia prawa do wcześniejszego świadczenia.

Skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego

Na wstępie podkreślić należy, iż orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Są nimi związane zatem wszystkie podmioty występujące w obrocie prawnym, w tym także organy stosujące prawo. Każdy organ władzy publicznej zobowiązany jest do stosowania obowiązujących przepisów prawa, dopóki nie zostaną one uchylone w przewidziany prawem sposób, a więc przez odpowiednio umocowany do tego organ działający w granicach przyznanych mu kompetencji (postanowienie SN z 13 listopada 2024 r., I NWW 43/24, LEX nr 3785701).

Trybunał Konstytucyjny nie posiada kompetencji do stwierdzenia niezgodności z ustawą zasadniczą orzeczeń sądowych, czy też nie ma kompetencji do dokonywania powszechnie obowiązującej wykładni ustaw. Z powyższego wynika zatem, że sądy nie mogą być odrębnie (dodatkowo) związane wykładnią Konstytucji i ustaw dokonywaną przez Trybunał Konstytucyjny. Sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy związane są tylko takim orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, które trwale eliminuje zakwestionowane przepisy z obowiązującego w państwie systemu prawnego. Waleru takiego nie posiadają orzeczenia interpretacyjne, zawierające w sentencji ustaloną wykładnię prawa, jeżeli nie prowadzi ona wprost do usunięcia zakwestionowanego przepisu z obowiązującego systemu prawa czy też do zmodyfikowania jego treści normatywnej w drodze nowelizacji (wyrok SN z 14 maja 2024 r., I USKP 43/24, LEX nr 3713582).

W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że „świadczenia emerytalno-rentowe stanowią z całą pewnością formę realizacji gwarantowanego w art. 67 ust. 1 Konstytucji prawa do zabezpieczenia społecznego. Przy kształtowaniu zakresu tego prawa ustawodawca musi uwzględnić wynikający bezpośrednio z zasady sprawiedliwości społecznej postulat zachowania słuszných, sprawiedliwych proporcji pomiędzy wielkością emerytury, będącej z samej nazwy świadczeniem „zasłużonym” a rozmiarami „zasługi” wyznaczonymi przede wszystkim przez długość okresu aktywności zawodowej prowadzącej do nabycia prawa do emerytury oraz dochody osiągane w ramach tej aktywności. Ustawodawca związany jest także wynikającym z zasady równości obowiązkiem jednakowego traktowania świadczeniobiorców charakteryzujących się jednakową cechą istotną” (wyrok TK z 8 maja 2000 r., SK 22/99, OTK 2000, nr 4, poz. 107).

Niezależnie od powyższego Trybunał Konstytucyjny w omawianym wyroku SK 140/20 wskazał, że skutkiem wydanego rozstrzygnięcia jest prawo osób ubezpieczonych objętych zakresem derogowanego przepisu z ustawy emerytalnej, do wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji.

Przedmiotowe rozstrzygnięcie Trybunału stanowi podstawę do sanacji art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w stosunku do osób, które przed 6 czerwca 2012 r. zdecydowały się przejść na tzw. wcześniejszej emeryturę. Tym samym wyrok ten ma zastosowanie wobec osób, które nie nabyły prawa do emerytury wynikającej z osiągnięcia wieku emerytalnego przed 1 stycznia 2013 r. Trybunał Konstytucyjny powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z 28 listopada 2019 r., III UZP 5/19 (OSNP 2020/6/57) wskazał, iż pozostali ubezpieczeni nie objęci powyższym zakresem czasowym, mieli świadomość zmian oraz możliwość uniknięcia ich konsekwencji i tym samym wyrok Trybunału nie ma do nich zastosowania. Dlatego też art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej ma zastosowanie do ubezpieczonych urodzonych w latach 1949–1952, którzy wnioski o emeryturę z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego złożyli w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie tego przepisu (postanowienie SN z 12 czerwca 2024 r., II USK 25/24, LEX nr 3724713).

Podzielając stanowisko Sądu Najwyższego należy stwierdzić, że „w wyniku wyroku TK z 6 marca 2019 r., P 20/16, przepis art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie został usunięty z porządku prawnego wobec wszystkich ubezpieczonych, a jedynie wobec osób z rocznika 1953. Jedynie dla ubezpieczonych z rocznika 1953, powyższe przepisy wprowadziły wyjątek, w stosunku dla pozostałych ubezpieczonych, w postaci korzystniejszej regulacji, polegającej na wyeliminowaniu przy ustalaniu wysokości emerytury art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Do pozostałych ubezpieczonych ma on nadal zastosowanie. Ochrona praw nabytych dotyczy tylko osób urodzonych w 1953 r., które nabyły prawo do emerytury w obniżonym wieku, przed datą uchwalenia zmiany art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS, tj. tych osób, które nie mogły przewidzieć, że przejście na emeryturę jeszcze przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, będzie wiązało się z pomniejszeniem zgromadzonego kapitału o pobrane świadczenia” (postanowienie SN z 14 maja 2024 r., III USK 135/23, LEX nr 3713926).

Podkreślić należy, że orzeczenie Trybunału ma skutek wobec ubezpieczonych, co do których doszło do niekonstytucyjnego zastosowania skarżonej normy prawnej, tj. do tych osób, które przed 6 czerwca 2012 r. zdecydowały się skorzystać z tzw. wcześniejszej emerytury i jednocześnie nie nabyły prawa do emerytury wynikającej z osiągnięcia wieku emerytalnego przed 1 stycznia 2013 r.

W związku z powyższym na mocy orzeczenia Trybunału SK 140/20 nastąpiło zrównanie praw wszystkich ubezpieczonych w zakresie ich prawa do zabezpieczenia emerytalnego, do których niesłusznie miał zastosowanie niekonstytucyjny art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Istnienie w obrocie prawnym wyłącznie judykatu Trybunału Konstytucyjnego o sygn. akt P 20/16 prowadziło do następczego nieuzasadnionego zróżnicowania podmiotów, których sytuacja w zakresie świadczenia emerytalnego była identyczna – spowodowana zastosowaniem normy prawa uznanej za niekonstytucyjną. Zatem wydanie przez Trybunał kolejnego wyroku w sprawie SK 140/20 przecięło nie tylko dyskusję nad konstytucyjnością lub niekonstytucyjnością regulacji z art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, ale przede wszystkim wyrok ten stał się instrumentem przywracającym konstytucyjną równość i sprawiedliwość w zakresie zabezpieczenia emerytalnego.

Doniosłym i pożądanym przez ubezpieczonych skutkiem orzeczenia, jak wskazano powyżej, jest prawo do wznowienia postępowania w przedmiocie wymiaru emerytur. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny osoby zyskujące uprawnienia w następstwie wyroku SK 140/20 mogą występować z wnioskami o wznowienie postępowania na zasadach ogólnych. Niemniej jednak, analogicznie tak jak po wyroku Trybunału P 20/16, istnieje spór co do podstaw wznowieniowych (Smoliński & Tyska, 2021).

Prawo do wznowienia postępowania ubezpieczeni objęci zakresem orzeczenia mogą urzeczywistniać zarówno na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, jak i też w trybie art. 145a ustawy z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.

Dz.U. z 2024 r., poz. 572; dalej: k.p.a.). W orzecznictwie podkreśla się, że ta druga podstawa prawna, o ile w sprawach administracyjnych zasadą jest zastosowanie art. 145a k.p.a. do wznowienia postępowania na skutek orzeczenia Trybunału, to w sprawach ubezpieczeniowych zastosowanie tego przepisu następuje w zakresie, w jakim nie jest możliwe urzeczywistnienie orzeczenia Trybunału w oparciu o regulację ustawy emerytalnej, a w szczególności w trybie art. 114 tejże ustawy (wyrok Sąd Apelacyjny w Białymstoku z 11 marca 2020 r., III AUa 483/19, LEX nr 2956631). Dlatego też adekwatną podstawą wznowieniową w tej sytuacji jest art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Orzecznictwo traktuje tę podstawę prawną jako właściwą dla weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym *ex lege* stanem uprawnień emerytalno-rentowych zainteresowanego (wyroki SN z 25 lutego 2008 r., I UK 249/07, OSNP 2009/11–12/152 i z 22 lutego 2010 r., I UK 247/09, LEX nr 585725).

W wyniku składanych wniosków o wznowienie postępowania, ubezpieczeni spotykają się z decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiającą ponownego ustalenia wysokości emerytury. W uzasadnieniu decyzji organ przede wszystkim powołuje się na literalne brzmienie art. 114 ustawy emerytalnej. W ocenie organu rentowego wydanie przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 4 czerwca 2024 r., SK 140/20, nie jest przesłanką do jego zastosowania i tym samym uchylenia lub zmiany uprzedniej decyzji, albowiem orzeczenie to nie zostało opublikowane⁴.

Niemniej jednak sądy powszechne uznają, że nieuprawnione zaniechanie władzy wykonawczej w publikacji przedmiotowego orzeczenia nie może wpływać na brak możliwości jego zastosowania. Przykładem takiego stanu rzeczy jest orzeczenie Sądu Okręgowego w Szczecinie, w którym to sąd dokonał wykładni konstytucyjnej (nie kontrolował konstytucyjności przepisu) art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej i w trybie art. 477¹⁴ § 2 ustawy z 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568, dalej: k.p.c.) zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do ponownego obliczenia wysokości emerytury ubezpieczonego w wieku powszechnym z pominięciem derogowanego przepisu ustawy emerytalnej (wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3 lipca 2024 r., VI U 528/24, LEX nr 3738559).

Jednakże stanowisko sądów w tym zakresie nie jest jednolite, gdyż można spotkać się z odmiennym stanowiskiem. Sąd Okręgowy w Olsztynie opowiedział się za zasadnością art. 114 ustawy emerytalnej jako podstawy wznowienia jednakże uznał, że fakt braku publikacji wyroku TK z 4 czerwca 2024 r. nie został dotąd opublikowany w Dzienniku Ustaw RP a zatem nie istnieje w obrocie prawnym i z tej przyczyny nie stanowi nowej okoliczności w sprawie (wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z 22 stycznia 2025 r., IV U 1404/24, niepublikowany).

Zgodnie z pismem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych załączoną do sporządzonej opinii przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej⁵ dotyczącej

finansowych następstwa orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 140/20 wynika, iż skutki powyższego wyroku dotkną 148,9 tys. osób. Natomiast szacunkowa przeciętna miesięczna podwyżka świadczenia dla tej grupy osób wynosi 1.191 zł, a przeciętna kwota wyrównania 64.075 zł⁶.

Potrzeba materialnoprawnej regulacji intencji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

Po ponad rok od wydania wyroku Trybunał Konstytucyjnego w sprawie P 20/16, ustawodawca zagwarantował jednolite zasady ustalenia podstawy obliczenia emerytury ubezpieczonego urodzonego w 1953 r. bez pomniejszania jej o kwoty pobranych emerytur wcześniejszych oraz ponownego ustalenia wysokości emerytury urodzonego w 1953 r. ubezpieczonego pobierającego emeryturę wcześniejszą. W wyniku podjętych działań legislacyjnych do ustawy emerytalnej dodano art. 194i i art. 194j. W orzecznictwie przyjmuje się, że regulacje te stanowią odstępstwo od zasady równego traktowania ubezpieczonych, przewidując wyjątkowe, bardziej korzystne unormowania dla ubezpieczonych urodzonych w 1953 r., jeżeli spełnią oni wszystkie warunki wymienione w tych przepisach (postanowienie SN z 31 stycznia 2024 r., I USK 216/23, LEX nr 3714326).

Niemniej jednak powyższe materialnoprawne regulacje dotyczą wyłącznie wąskiego zakresu podmiotowego, tj. ubezpieczonego urodzonego w 1953 r. Brak jest w ustawie emerytalnej innych przepisów umożliwiających dochodzenie swych roszczeń emerytalnych pozostałym ubezpieczonym objętych zakresem orzeczenia Trybunału SK 140/20. Co więcej, art. 194i i art. 194j ustawy emerytalnej nie można poddawać wykładni rozszerzającej i tożsamo traktować wszystkich ubezpieczonych, którzy złożyli wnioski i przyznano im prawo do emerytury przed wejściem w życie derogowanego przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Sąd Najwyższy podkreśla, że z uwagi na szczególnie charakter tych przepisów, podlegają one wyłącznie wykładni ścisłej (wyrok SN z 16 stycznia 2024 r., I USKP 44/23, OSNP 2024/8/86).

W konkluzji powyższego podnieść należy, iż po stronie ustawodawcy zachodzi pilna potrzeba legislacji w drodze aktu prawnego rangi ustawy sentencji omawianego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Rozumowanie *per analogiam iuris* rozwiązań legislacyjnych z art. 194i i art. 194j ustawy emerytalnej do szerszego kręgu ubezpieczonych zakreślonych orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego SK 140/20 nie może mieć zastosowania. Stwierdzenie to wynika choćby z dwóch okoliczności. Po pierwsze z budowy norm prawnych art. 194i i art. 194j ustawy emerytalnej, albowiem ich hipoteza ma ściśle określonego adresata. Po drugie przepisy prawa ubezpieczeń społecznych wymagają wykładni ścisłej i wykluczają stosowanie zasad współzycia społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z 6 marca 2007 r., I UK 287/06, LEX nr 936837). Przepisy prawa ubezpieczenia społecznego mają charakter bezwzględnie obowiązujący oraz tworzą system prawa ścisłego, zamkniętego. Okoliczności te

powodują, że nie mogą być przeto interpretowane rozszerzająco, zwłaszcza przy zastosowaniu reguł wykładni aksjologicznej (wyrok SN z 25 września 2014 r., I UK 39/14, LEX nr 1566716, postanowienie SN z 27 maja 2020 r., III UK 362/19, LEX nr 3150313).

Podsumowanie

Świadczenia długoterminowe z zakresu ubezpieczeń społecznych winny cechować się stabilnością i przejrzystością, tak by ewentualna ingerencja w prawa nabyte przez ubezpieczonych była dokonywana w zasadzie sprawiedliwości społecznej i pojmowaniu państwa jako społeczeństwo w ramach dobra wspólnego, co wynika z art. 1 Konstytucji RP.

Określenia takiego nie można przypisać reformie emerytalnej dokonanej ustawą zmieniającą w 2012 r., w wyniku której dodano do ustawy emerytalnej sporny art. 25 ust. 1b. Wejście w życie tego przepisu spowodowało wiele negatywnych i finansowych konsekwencji, nie tylko dla poszczególnych ubezpieczonych, ale dla stabilności finansowej państwa, którego skutki odczuwamy dziś.

Przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej był co najmniej dwukrotnie poddawany konstytucyjnej ocenie przez Trybunał Konstytucyjny, zarówno w wyroku z 6 marca 2019 r., P 20/16 oraz w omawianym w niniejszym artykule wyroku z 4 czerwca 2024 r., SK 140/20. W konsekwencji

doprowadziło Trybunał do uznania, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej narusza konstytucyjne prawo do zaopatrzenia emerytalnego oraz zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionej przez nie prawa.

W drugim wyroku Trybunał potwierdził i uwzględnił dotychczasowe stanowisko wyrażone w wyroku P 20/16. Niemniej jednak zachodziła potrzeba zrównania sytuacji wszystkich ubezpieczonych (nie tylko urodzonych w 1953 r.), którzy skorzystali z prawa do emerytury przed 6 czerwca 2012 r., czyli przed ogłoszeniem ustawy wprowadzającej przepis art. 25 ust. 1b do ustawy emerytalnej.

Powyższego dokonał omawiany wyrok Trybunał w sprawie SK 140/20, ponieważ niezgodność przepisu nie odnosi się tylko bezpośrednio do urodzonych w 1953 r. W rezultacie wszyscy ubezpieczeni, którzy przechodzą na wcześniejszą emeryturę, w okresie kiedy sporny przepis nie wszedł w życie, mogą domagać się ponownego ustalenia prawa do emerytury, ponownego przeliczenia świadczenia (z pominięciem derogowanego przepisu) i żądania wyrównania. Dokonać tego mogą poprzez złożenie wniosku do organu rentownego o wznowienie postępowania, z uwagi na sentencje orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego SK 140/20. W tym stanie prawnym jest to jedyne rozwiązanie dla tych ubezpieczonych, albowiem do dziś nie zostały prowadzone ustawowe rozwiązania, które „z urzędu” zrównały sytuacje wszystkich ubezpieczonych pokrzywdzonych normą prawną w ustawie emerytalnej.

Przypisy/Notes

¹ Sporny przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej przed omawianymi orzeczeniami Trybunał Konstytucyjnego był przedmiotem wykładni i stosowania przez sądy powszechne oraz przez Trybunał Konstytucyjny. Zob. Lis-Staranowicz, Wojciechowicz, 2018, s. 73–84.

² Przepis ten został dodany na podstawie art. 1 pkt 6 lit. b ustawy z 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 637, ze zm.), dalej: ustawa zmieniająca.

³ Ukonstytuowany skład Trybunału Konstytucyjnego orzekający w sprawie o sygn. akt SK 140/20 (tj.: sędzia TK Krystyna Pawłowicz – przewodniczący, sędzia TK Justyn Piskorski – sprawozdawca, sędzia TK Wojciech Sych, sędzia TK Michał Warciński, sędzia TK Andrzej Zielonacki) zgodnie z orzecnictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (m.in. wyrok ETPCz z 7 maja 2021 r. w sprawie *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18) nie gwarantuje prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny i bezstronny sąd.

⁴ Zgodnie z art. 190 ust. 2 i 3 Konstytucji RP orzeczenie Trybunału ogłasza się w Dzienniku Ustaw.

⁵ Opinia Ministra Pracy i Polityki Społecznej o skutkach orzeczenia wiążących się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej, <https://ipo.tribunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=SK%20140/20> [dostęp: 4.01.2024 r.].

⁶ Ubezpieczonym, których dotyczy wyrok TK SK 140/20 przysługuje prawo do wyrównania emerytury, m.in. zgodnie z przepisem art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, co też znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie (zob. wyrok SA w Białymstoku z 11 marca 2020 r., III AUa 483/19, LEX nr 2956631 i w wyrok SA w Białymstoku z 4 marca 2020 r., III AUa 1120/19, LEX nr 2956632).

Bibliografia/References

- Lis-Staranowicz, D., Wojciechowicz, J. (2018). Stosowanie Konstytucji RP przez sądy na przykładzie art. 25 ust. 1B ustawy o emeryturach i rentach, *Gdańskie Studia Prawnicze*, 2, s. 73–84, Lex el.
- Smoliński, T., Tyska, M. (2021). Wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie emerytury osób urodzonych w 1953 roku, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne* 7, s. 26–32. DOI 10.33226/0032-6186.2021.7.4

Akty prawne/Legal acts

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
- Ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1631 ze zm.
- Ustawa z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 2393.
- Ustawa z 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U., poz. 637, ze zm.
- Ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 572.
- Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568.

Orzecznictwo sądowe/Court rulings

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 czerwca 2024 r., SK 140/20, OTKA-A 2024/67.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r., SK 140/20, OTKA-A 2024/67.

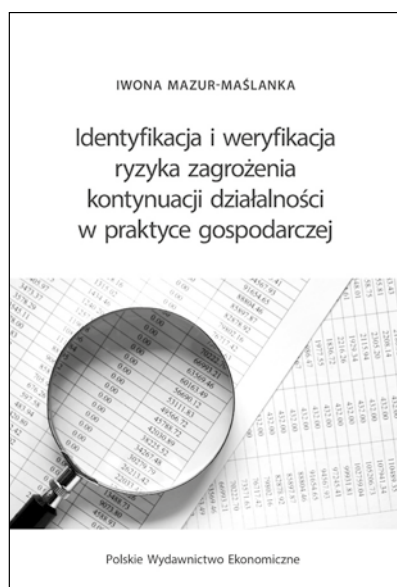
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r., P 20/16, OTK-A 2019/11.
 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2015 r., P 46/13, OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 62.
 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 grudnia 2012 r., K 1/12, OTK ZU nr 11/A/2012, poz. 134.
 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 maja 2000 r., SK 22/99, OTK 2000, nr 4, poz. 107.
 Uchwała Sądu Najwyższego z 28 listopada 2019 r., III UZP 5/19, OSNP 2020/6/57.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2024 r., I USKP 43/24, LEX nr 3713582.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2024 r., I USKP 44/23, OSNP 2024/8/86.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 25 września 2014 r., I UK 39/14, LEX nr 1566716.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 22 lutego 2010 r., I UK 247/09, LEX nr 585725.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 249/07, OSNP 2009/11–12/152.
 Wyrok Sądu Najwyższego z 6 marca 2007 r., I UK 287/06, LEX nr 93683.
 Postanowienie Sądu Najwyższego z 13 listopada 2024 r., I NWW 43/24, LEX nr 3785701.
 Postanowienie Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2024 r., II USK 25/24, LEX nr 3724713.
 Postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2024 r., III USK 135/23, LEX nr 3713926.
 Postanowienie Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2024 r., I USK 216/23, LEX nr 3714326.
 Postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2020 r., III UK 362/19, LEX nr 3150313.
 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 11 marca 2020 r. sygn. akt III AUa 483/19, LEX nr 2956631.
 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 4 marca 2020 r. sygn. akt III AUa 1120/19, LEX nr 2956632.
 Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z 22 stycznia 2025 r., IV U 1404/24, niepublikowany.
 Wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3 lipca 2024 r., VI U 528/24, LEX nr 3738559.

Inne źródła/Other sources

Opinia Ministra Pracy i Polityki Społecznej o skutkach orzeczenia wiążących się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej, <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=SK%20140/20> (dostęp: 4.01.2024).

Magdalena Dekowska, doktor nauk prawnych, współpracownik w Katedrze Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, adwokat przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Olsztynie, autorka publikacji naukowych z zakresu prawa finansowego, prawa podatkowego, prawa pracy i zabezpieczeń społecznych.

Magdalena Dekowska, doctor of law, associate at the Department of Financial Law and Tax Law at the Faculty of Law and Administration of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, attorney at the District Bar Council in Olsztyn, author of a scientific publication in the field of auxiliary law, tax law, labor law and social security.

Iwona Mazur-Maślanka

IDENTYFIKACJA I WERYFIKACJA RYZYKA ZAGROŻENIA KONTYNUACJI DZIAŁALNOŚCI W PRAKTYCE GOSPODARCZEJ

Głównym celem książki była weryfikacja założenia, czy badanie sprawozdania finansowego przeprowadzone przez biegłego rewidenta w prawidłowy sposób identyfikuje ryzyko zagrożenia kontynuacji działalności oraz czy znajduje ono odzwierciedlenie w sprawozdawczości biegłego rewidenta. Jest to niezwykle istotna informacja dla otoczenia jednostki, która wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Uwiarygodniona przez biegłego rewidenta informacja dotycząca sytuacji majątkowej i finansowej jednostki umożliwia interesariuszom podejmowanie racjonalnych decyzji oraz zapewnia efektywną alokację kapitału.

Należy podkreślić, że na rynku wydawniczym nie było dotąd tak kompleksowego opracowania na temat weryfikacji i oceny założenia kontynuacji działalności podmiotów gospodarczych. Dodatkowym walorem książki jest mocna weryfikacja przyjętego założenia w praktyce gospodarczej badanych przedsiębiorstw. W ramach badań zaprezentowanych w książce przeanalizowano ponad 4 tys. sprawozdań z badania (wcześniej: opinii i raportów z badania). Dotyczyły one ponad 500 spółek akcyjnych. Przeprowadzone badania ekonometryczne oraz zrealizowane analizy jakościowe wskazują, że wystąpienie istotnej niepewności co do kontynuacji działalności znajduje odzwierciedlenie w sprawozdaniach z badania sprawozdania finansowego.

ZAPOWIEDŹ

Więcej informacji na stronie
www.pwe.com.pl